

особистість у процесі гуманістичних, толерантних взаємовідносин і діяльності, організаційне, методичне забезпечення яких спрямоване на збагачення змістово-процесуальної реалізації, тобто формування і прояву в учнів ціннісного ставлення до людини. Ефективне його виховання досягається за умови актуалізації проблеми у всіх суб'єктів виховного процесу на основі усвідомлення й компетентності, що можливе в результаті розширення знань про людину як найвищу цінність, шанобливе ставлення до неї, що мотивують гуманну поведінку; розвитку інтересу у школярів до проблем людини, міжнаціонально-культурної спадщини; формуванні гуманістичних ціннісних орієнтацій, установки на необхідність прояву ціннісного ставлення до кожного члена суспільства, створення гідних умов життя, турботи про інших; участі в гуманістичній суспільно-корисній діяльності; формування у вихованців емоційної сприйнятливості, вміння співпереживати та співчувати; формування потреби у взаємодії, розумінні іншої людини, повазі її гідності й самоповазі, здатності до діалогу; реалізації системного підходу до вироблення в учнів умінь і навиків гуманної поведінки, здійснення психолого-педагогічного проектування, яке виступає умовою і засобом переходу до особистісно-розвивальної моделі виховання ціннісного ставлення до людини в закладах загальної середньої освіти.

Література

1. Столяренко О. В. Виховання культури толерантних взаємин у студентської молоді: навчально-методичний посібник / О. В. Столяренко, О. В. Столяренко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 248 с.
2. Столяренко О. В. Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини: теоретичний та методичний аспекти. Кн. 1. Людський вимір : історія, минуле і сучасність / О. В. Столяренко. – Вінниця: ТОВ «Планер», 2017. – 558 с.
3. Столяренко О. В. Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини: теоретичний та методичний аспекти [Монографія]. Кн. 2. Методологія виховання ціннісного ставлення до людини в учнів загальноосвітньої школи / О. В. Столяренко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. – 408 с.
4. Столяренко О. В. Обґрунтування психологічних механізмів виховання ціннісного ставлення до людини / О. В. Столяренко // International scientific-practical conference «Innovations and technology in the educational system: contribution of Poland and Ukraine» : Conference Proceedings, May 5–6, 2017. – Sandomierz. – Polska. – 204 pages. – P. 172–175
5. Stoliarenko O. V., Stoliarenko O. V. European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and the Republic of Poland: Collective monograph. Volume 2. Sandomierz: «Baltija Publishing», 2018. – 476 p. – P.358–377.

References

1. Stoliarenko O. V. Vychovannia kultury tolerantnykh vzaiemyn u studentskoi molodi: navchalno-metodychnyi posibnyk / O. V. Stoliarenko, O. V. Stoliarenko. – Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD», 2014. – 248 s.
2. Stoliarenko O. V. Vychovannia u shkoliariv tsinnisnoho stavlennia do liudyny: teoretychnyi ta metodychnyi aspekty. Kn. 1. Liudskyi vymir : istoriia, mynule i suchasnist / O. V. Stoliarenko. – Vinnytsia: TOV «Planer», 2017. – 558 s.
3. Stoliarenko O. V. Vychovannia u shkoliariv tsinnisnoho stavlennia do liudyny: teoretychnyi ta metodychnyi aspekty [Monohrafiia]. Kn. 2. Metodolohiia vykhovannia tsinnisnoho stavlennia do liudyny v uchniv zahalnoosvitnoi shkoly / O. V. Stoliarenko. – Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD», 2018. – 408 s.
4. Stoliarenko O. V. Obhruntuvannia psykhologichnykh mekhanizmiv vykhovannia tsinnisnoho stavlennia do liudyny / O. V. Stoliarenko // International scientific-practical conference «Innovations and technology in the educational system: contribution of Poland and Ukraine» : Conference Proceedings, May 5–6, 2017. – Sandomierz. – Polska. – 204 pages. – P. 172–175
5. Stoliarenko O. V., Stoliarenko O. V. European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and the Republic of Poland: Collective monograph. Volume 2. Sandomierz: «Baltija Publishing», 2018. – 476 p. – P.358–377.

УДК 378.014.553: [316:005.336.2]

ЗБАГАЧЕННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПРО СОЦІАЛЬНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СПЕЦКУРСУ

О. С. Московчук

У статті розкрито зміст однієї з педагогічних умов – збагачення знань студентів про соціальну компетентність за допомогою розробки і реалізації соціально-педагогічного спецкурсу для студентів-членів студентського самоврядування. Висвітлено особливості використання такої педагогічної форми, як соціально-педагогічний спецкурс і педагогічного засобу (самовиховання), що забезпечують отримання студентами нових знань про соціальну компетентність та самовиховання. У статті розглянуто зміст лекцій і практичних занять, спрямованих на виявлення основних сутнісних характеристик соціальної компетентності, що забезпечує адекватне,

позитивне і усвідомлене ставлення до себе й інших людей і самовиховання як педагогічного засобу зміни ставлення до себе й інших. Запропоновано прийоми включення студентів у роботу на практичних заняттях, використання інформаційних та проблемних питань, рефлексивних завдань, спрямованих на усвідомлення студентами отриманих знань про соціальну компетентність та самовиховання. Проаналізовано шляхи формування досвіду соціально компетентної поведінки за допомогою проведення студентами тематичного «круглого столу».

Ключові слова: соціальна компетентність, збагачення знань, студенти, студентське самоврядування, самовиховання, соціально-педагогічний спецкурс.

ENRICH STUDENTS' KNOWLEDGE OF SOCIAL COMPETENCE THROUGH THE INTRODUCTION OF A SOCIO-PEDAGOGICAL SPECIAL COURSE

O. S. Moskovchuk

The article reveals the content of one of the pedagogical conditions – enriching the students' knowledge of social competence through the development and implementation of a socio-pedagogical special course for students-members of student self-government. The peculiarities of the use of such a pedagogical form as a social pedagogical special course and a pedagogical tool (self-education) are provided, providing students with new knowledge about social competence and self-education. The article deals with the content of lectures and practical classes aimed at revealing the basic essential characteristics of social competence, which provides an adequate, positive and conscious attitude towards themselves and other people and self-education as a pedagogical means of changing the attitude towards oneself and others. The methods of inclusion of students into work in practical classes, use of informational and problem questions, reflexive tasks aimed at students' perceived knowledge about social competence and self-education are offered. The ways of forming the experience of socially competent behavior by means of holding the students of the thematic «round table» are analyzed.

Discussed not only the problem of formation of social competence in theory and practice, but also a demonstration of the conscious attitude of the best students leading the bodies of student self-government departments of the university, to self-education as a pedagogical means of changing the attitude towards themselves and others.

Information on the specifics of the process of self-education, its stages, place in the professional formation on the specifics of the teacher, about the experience and results of self-study work on the acquisition of social competence was obtained.

Key words: social competence, enrichment of knowledge, students, student self-government, self-education, social-pedagogical special course.

Питання про роль власної активності особистості в процесі її становлення і розвитку завжди перебувала в центрі уваги наукової думки, а основний шлях індивідуального та суспільного розвитку незмінно пов'язувався із самовихованням особистості. Самовиховання починається з того часу, коли людина починає усвідомлювати себе як особистість, починає розуміти норми та вимоги суспільства, власні потреби і може правильно оцінювати свої вчинки.

Процес самовиховання особистості є об'єктом вивчення філософів, соціологів, психологів, педагогів і представників інших наук. Так, Л. Гордєєва під самовихованням розуміє прагнення людини виховати себе і діяльність із здійснення цього прагнення [5]. С. Єлканов визначає самовиховання як свідому цілеспрямовану діяльність людини з удосконалення своєї особистості [6]. За твердженням В. Сухомлинського: «Самовиховання потребує дуже важливого, могутнього стимулу – почуття власної гідності, поваги до себе, бажання стати сьогодні кращим, ніж був учора...» [5].

Ефективним засобом педагогічного керівництва самовихованням студентів, спрямованого на розвиток соціальної компетентності, може бути спецкурс, що ґрунтується на використанні інтерактивних методів і прийомів.

Мета статті: аналіз організації та проведення інформаційного етапу дослідно-експериментальної роботи, спрямованої на формування соціальної компетентності студентів педагогічного ЗВО шляхом впровадження соціально-педагогічного спецкурсу.

Основною метою першого етапу (інформаційного) дослідно-експериментальної роботи стала реалізація першої педагогічної умови – збагачення знань студентів про соціальну компетентність від підетапу отримання членами студентського самоврядування знань про соціальну компетентність до підетапу усвідомлення цих знань і підетапу формування осмисленого ставлення до набуття даної професійно важливої якості. З цією метою нами був розроблений соціально-педагогічний спецкурс «Актуальні питання соціального виховання» для членів студентського самоврядування, покликаний залучити студентів до різних форм виховної взаємодії, що забезпечують осмислене ставлення студентської молоді до отриманих знань.

Завдання даного етапу:

1. Передача студентам систематизованої інформації з проблеми набуття соціальної компетентності та самовиховання як педагогічного засобу зміни ставлення до себе й іншого через лекційні заняття спецкурсу.

2. Розвиток ціннісного ставлення до отриманих знань через включення студентів у заняття діалогічного характеру.

3. Формування досвіду соціально компетентної поведінки за допомогою проведення студентами тематичного «круглого столу» «Стратегія і тактики соціально компетентної поведінки».

Реалізація завдань інформаційного етапу дослідно-експериментальної роботи базувалася на таких *принципах*: 1) поєднання педагогічного управління з розвитком самодіяльності студентів; 2) свідомості і активності студентів; 3) врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів.

Методи, що використовувалися на цьому етапі: методи виховання через звернення до свідомості особистості (роз'яснення, переконання, розповідь, бесіда); методи впливу на підсвідомість (навіювання); методи виховання через організацію поведінки (вимоги, привчання, доручення, створення виховних ситуацій, рольова гра).

Реалізація основної мети, завдань забезпечувалась такими *педагогічними формами і засобами*:

- у взаємодії з органами студентського самоврядування – організація занять зі спецкурсу «Актуальні питання соціального виховання»;
- консультування з питань самовиховання як педагогічного засобу зміни ставлення до себе й іншого;
- ознайомлення членів студентського самоврядування з сучасними дослідженнями у галузі формування соціально компетентної поведінки, вивчення праць вітчизняних науковців з проблем самовиховання.

Спецкурс «Актуальні питання соціального виховання» забезпечував за допомогою змісту лекційного матеріалу отримання членами студентського самоврядування нових знань про соціальну компетентність у процесі знайомства студентів з її сутнісними і змістовими характеристиками; формував уявлення студентів про самовиховання як педагогічний засіб зміни ставлення до себе й інших; про методи та етапи самовиховання. На практичних заняттях зі спецкурсу студенти обговорили конструктивні і деструктивні стратегії міжособистісної взаємодії, ознайомилися з організацією самовиховання в соціальному плані, включилися в роботу з самопізнання за допомогою спеціально розроблених завдань, а також зі складання плану самовиховання соціальної компетентності на основі запропонованої програми самовиховання, складеної дослідником разом зі студентами.

Лекція «Соціальна компетентність: сутність, структура, ознаки та роль у житті сучасної людини» знайомила членів студентського самоврядування з різними трактуваннями соціальної компетентності у вітчизняній та зарубіжній науці, сутністю, структурою та змістом даного поняття. Особливу увагу було приділено вивченню питань про значення соціальної компетентності в житті сучасної людини, про необхідність реалізації у міжособистісній взаємодії балансу між кооперацією та конфронтацією, про взаємозалежність завдань набуття студентами педагогічного університету соціальної компетентності і їх професійним становленням як учителів і вихователів. Теоретичний матеріал, викладений під час лекції, покликаний був сформулювати цілі-ідеали соціально компетентної сучасної людини, здатної взаємодіяти з оточуючими в режимі адекватного, усвідомленого, позитивного ставлення до себе й інших з метою вирішення завдань особистісного розвитку суб'єктів освітнього процесу [8].

На практичному занятті «Соціальна компетентність як компонент професійно-педагогічної компетентності вчителя» студентам було запропоновано зробити графічне представлення характеристики сучасного фахівця з погляду компетентнісного підходу в освіті, сформулювати свою позицію щодо складових соціальної компетентності і їх ролі у реалізації функцій і окремих завдань учителя.

З метою усвідомлення членами студентського самоврядування характеристик соціально компетентної людини нами була організована бесіда з питання: «Як започаткувати конструктивне спілкування?» .

За результатами бесіди студентами була складена характеристика соціально компетентної людини. Це людина відкрита, доброзичлива, привітна і відповідальна у взаємодії, здатна керувати своєю поведінкою і стримувати негативні емоції, які проявляються в різкості, запальності, нетерпимості до думки іншого. Обговорення зі студентами найважливіших характеристик соціально компетентної людини, самостійне виявлення студентами цих характеристик сприяли тому, що нові знання, отримані студентами на лекції, були усвідомлені.

У змісті лекції «Самовиховання як процес самовдосконалення особистості майбутнього вчителя» поряд з визначенням самовиховання як цілеспрямованого, вольового, систематичного процесу зміни себе відповідно до поставлених цілей і обраних ідеалів особливий акцент був зроблений на розгляді самовиховання як особливого типу ставлення до себе і оточуючих, учинків, дій щодо самого себе і власного майбутнього з погляду відповідності певному ідеалу, як необхідної умови для людини, яка поважає себе і піклується про особистісний розвиток. Разом зі студентами було побудовано «стратегію любові», що покладена в основу формування соціальної компетентності. Суть даної стратегії полягає в усвідомленні того, що самовиховання передбачає бажання людини зробити себе краще, вдосконалитися, що базується на самоповазі і небайдужому ставленні до роботи над собою.

Практичне заняття «Самовиховання як шлях до набуття соціальної компетентності майбутнього фахівця» дозволило студентам виявити діалектичний взаємозв'язок процесів виховання і самовиховання. Студентам було запропоновано графічно відобразити вплив виховання і соціальних умов на спрямованість самовиховання, скласти у формі таблиці характеристику етапів набуття соціальної компетентності під час навчання у ЗВО. З метою вдосконалення навичок студентів у самопізнанні їм було запропоновано провести в письмовій формі самоінтерв'ю за підготовленими дослідником питаннями. Письмова форма була обрана з метою досягнення більш глибокого і повного самоаналізу.

Відповіді самоінтерв'ю показали: а) студенти велике значення надають проблемі взаємодії з іншими людьми – встановлення контакту, вмінням стримувати власні негативні емоції, налагоджувати комунікативний контакт; б) студенти не просто констатують незадоволення тими чи іншими якостями, а й висловлюють бажання змінити їх.

Практичне заняття «Специфіка самовиховання майбутнього вчителя: методи, прийоми, етапи процесу самовиховання соціальної компетентності» було спрямоване на оволодіння студентами методами і прийомами самовиховання соціальної компетентності. Студенти підготували виступи з презентаціями, які унаочнювали досвід налагодження конструктивної взаємодії відомих політиків, бізнесменів, ведучих телепередач, учителів-майстрів професійної діяльності. Необхідність вироблення навичок самопізнання як найважливішого етапу і умови самовиховання спонукало до формулювання і впорядкування основних прийомів роботи студентів над собою. За основу були взяті такі: виокремлення особистісних якостей, що забезпечують продуктивне спілкування людини-ідеалу; самодіагностика, самонаказ, який повинен бути лаконічним, категоричним і ствердним, повторюватися кілька разів; самохвалення на основі аналізу минулих досягнень і перемог; формулювання девізу або життєвого (професійного) кредо, що відобразить ідею поведінки або діяльності; підтримка товаришів (розповідь про результати роботи над собою, про свої досягнення дозволила порівняти досвід своєї роботи з товаришами, отримати поради і відповіді на питання, що виникли під час самовиховної діяльності); самоконтроль і самозвіт (щоденне підведення підсумків своєї роботи в усній формі або у вигляді щоденникових записів).

Важливим завданням нашої роботи було надання студентам допомоги в складанні програми і плану самовиховання соціальної компетентності. Побудові програми самовиховання як змістового аспекту роботи над собою передувало вироблення системи «правил життя», що поступово ставали принципами поведінки і діяльності студентів. Було запропоновано подумати над тим, яке афористичне висловлювання, вірш відображають повною мірою їх життєві принципи у сфері соціальної комунікації, налаштовують на подолання перешкод, готують до творчої діяльності. Система правил життя, вироблених кожним студентом на практичному занятті, сприяла особистісному ставленню до нових знань про себе, інших людей, необхідність набуття соціальної компетентності.

Під час розмови про адекватну самооцінку як засіб ефективності самовиховання і результат самопізнання (наступна лекція) було аргументовано необхідність цілеспрямованого самопізнання з метою корекції самооцінки в бік її адекватності, запропоновані характеристики людини з неадекватною заниженою і завищеною самооцінкою, а також адекватною самооцінкою. Було підкреслено, що самопізнання організовується людиною шляхом самоспостереження, спостереження за іншими людьми, ситуаціями взаємодії. Ведення щоденника самоспостереження розглядалося як ефективний засіб самопізнання. Студенти відзначили, що запис у щоденнику подій, результатів аналізу відносин з людьми може сприяти більш глибокому їх усвідомленню, позбавленню від неприємних переживань через минулі події, прогресу в самопізнанні. Студентам було запропоновано завести щоденник самоспостереження з метою представлення в ньому самохарактеристик, що описують показники набуття соціальної компетентності, сприйняття обставин і оточуючих людей зараз і раніше; записи результатів діяльності та їх аналіз. Студентам було запропоновано уважно ставитися, аналізувати і давати рефлексивну оцінку особливостей своїх стосунків з родичами, знайомими, товаришами, своїх зовнішніх проявів у діяльності і поведінці, ставленню до себе інших у процесі цілеспрямовано організованого спостереження і рефлексивного оцінювання.

Корекція самооцінки була тісно пов'язана з усвідомленням своєї Я-концепції, представлення якої студенти зробили на практичному занятті з означеної теми.

Практичне заняття «Адекватна самооцінка – чинник соціальної компетентності» було орієнтоване на вдосконалення студентами навичок самопізнання з метою корекції їх самооцінки за допомогою усвідомлення своєї Я-концепції. З цією метою студентам було запропоноване рефлексивне завдання: у щоденнику самоспостереження необхідно було представити в письмовому вигляді образи «Я» у контексті набуття соціальної компетентності за запропонованою схемою («Я – ідеальне», «Я – реальне», «Я – уявне») [3].

З метою більш усвідомленого виконання завдання студенти колективно склали список особистісних якостей, спираючись на які кожен зміг представити образ соціально компетентного вчителя. Письмова

рефлексія була спрямована на усвідомлення студентами рівня сформованості своїх особистісних якостей, що обумовлюють формування соціальної компетентності.

Підсумком виконання завдання стало усвідомлення студентами «Я – реального (того, як людина оцінює власну соціальну компетентність) і «Я – уявного» (того, як сприймають інші люди цю її властивість) [3]. «Я – реальне» більшості студентів у контексті формування соціальної компетентності було представлено такими позитивними якостями, як товарицькість, ініціативність, природність, відповідальність, комунікативні вміння, емпатія, добросердя, педагогічний оптимізм. До групи якостей, що не сприяють розвитку соціальної компетентності, були віднесені: впертість, підозрілість, різкість, непримиренність, нерішучість, агресивність, нерозвиненість комунікативних умінь, толерантності. Ідеальні якості, в першу чергу, були представлені гнучкістю в спілкуванні, врівноваженістю, рішучістю, відкритістю, щирістю, делікатністю, співчуттям, дружелюбністю і терпимістю. «Я – ідеальне» соціально компетентного фахівця, виявлене в результаті представленого рефлексивного завдання, зумовило напрям роботи студентів над собою.

Метою практичного заняття «Розвиток умінь самоконтролю, емпатії – шлях формування соціальної компетентності майбутнього вчителя» було формування у студентів уявлень про самоконтроль поведінки та діяльності, а також розвиток емпатійних умінь як обов'язкової умови реалізації у взаємодії власних інтересів і запитів, інтересів і потреб інших людей, тобто забезпечення балансу між кооперацією та конфронтацією, заснованого на визнанні власної суб'єктності і суб'єктності іншого. При цьому ми виходили з розуміння суб'єктності як «інтегральної якості особистості, що проявляється у прагненні та здатності до самовизначення, самодетермінації та саморегуляції поведінки» [2, с. 267].

Програма, створена завдяки колективним зусиллям, виступала як зразок для студентів. Було відзначено, що при плануванні роботи над собою важливо не тільки скласти загальну програму самовиховання, але й розробити детальний план роботи, що відображає не тільки цілі і завдання, а й засоби роботи над собою. Представлені в програмі самовиховання засоби сприяли підвищенню ролі самоконтролю і рівня усвідомленості цього процесу.

Завдання, представлені в розробленій програмі, були співвіднесені з інформацією, отриманою на етапі самоаналізу студентами особистісних якостей, що обумовлюють набуття соціальної компетентності. Виявлені соціально значущі якості, які, на думку студентів, необхідно було сформувати або відкоригувати у власній особі, також були покладені в основу зразкової програми з самовиховання студентів, спрямованої на розвиток соціальної компетентності майбутніх учителів.

На основі даної приблизної програми і правил життя кожного студента було запропоновано скласти план роботи над собою на тиждень. Результати роботи над собою за тиждень були представлені бажаними на практичному занятті. Студентами було відзначено, що правильно організована робота над собою (чітко сформульовані мета, завдання, засоби досягнення), необхідність щовечірнього аналізу в письмовій формі сприяли тому, що поставлені цілі були досягнуті. Важливу роль у досягненні поставлених цілей, як відзначили студенти, зіграло підвищення самоконтролю поведінки та емоцій, а також діяльності.

Програма соціально-педагогічного спецкурсу передбачала ознайомлення студентів з теоретичними основами соціальної компетентності, сприяла саморозвитку особистості студентів (рефлексивних і організаційних здібностей) завдяки завданням спецкурсу, що були розраховані на самостійну і рефлексивну діяльність студентів. Ці завдання обумовили необхідність включення в спецкурс не тільки теоретичного матеріалу, але й інформаційних і проблемних питань.

Інформаційні питання (У чому полягає соціальне освітнє замовлення на сучасному етапі? Яка роль самопізнання у формуванні адекватної самооцінки? Яку роль відіграє емпатія у формуванні соціальної компетентності майбутнього вчителя?) ставилися з метою актуалізації вже наявних у студентів знань і отримання нових відомостей, необхідних для подальшої самовиховної роботи. Проблемні питання використовувалися з метою орієнтування студентів у способах використання теоретичного матеріалу в діяльності органів студентського самоврядування. Поєднання інформаційних і проблемних питань сприяло включенню кожного студента в роботу з розвитку когнітивно-оцінного компонента соціальної компетентності через суб'єктивізацію (усвідомлення) нового або наявного знання.

Соціально-педагогічний спецкурс сприяв не тільки отриманню студентами нового для себе знання, усвідомленню отриманого знання через його обговорення, вирішення проблемних та інформаційних питань, а й усвідомленню ставлення до отриманих знань через включення студентів у підготовку до тематичного «круглого столу».

Тематичний «круглий стіл» «Стратегія і тактики соціально компетентної поведінки» мав на меті не тільки обговорення проблем формування соціальної компетентності у теорії і практиці, але й демонстрацію усвідомленого ставлення кращих студентів, що очолюють органи студентського самоврядування факультетів університету, до самовиховання як педагогічного засобу зміни ставлення до себе й інших. Тематична зустріч надала можливість студентам молодших курсів отримати інформацію не тільки про

специфіку процесу самовиховання, його етапи, місце в професійному становленні педагога, а й про досвід і результати самовиховної роботи з набуття соціальної компетентності.

Проблема, покладена в основу тематичного «круглого столу», передбачала вивчення результатів наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних філософів, психологів, педагогів, соціологів, які присвятили свої праці питанням соціальної взаємодії, набуття соціальної компетентності.

Під час підготовки до «круглого столу» за заявленою темою дослідником проводилася робота з інформаційної та консультаційної підтримки студентів. Нами було визначено кілька підетапів в організації заходу: підготовчий; інформаційний; організаційний; діяльнісний; рефлексивний.

Підготовчий підетап полягав у точному формулюванні теми заходу. Дослідником були визначені напрями роботи і основна мета (передача інформації студентам молодших курсів про необхідність для майбутніх учителів формувати соціальну компетентність засобами самовиховної діяльності). На даному підетапі було виокремлено кілька робочих груп (5), у складі кожної групи студентами був обраний координатор роботи. Крім цього, кілька студентів висловили бажання бути ведучими зустрічі. Кожна група самостійно обрала для свого виступу певну тему.

На інформаційному підетапі студентами проводився відбір матеріалу з означеної теми. Обрані форми подання матеріалу під час зустрічі визначалися самими студентами: у вигляді звіту про особистий шлях набуття соціальної компетентності, як огляд преси з проблемних питань педагогічної взаємодії, як узагальнення підходів різних науковців до вирішення проблем соціальної взаємодії, як рекламний ролик, присвячений конструктивним стратегіям педагогічної взаємодії, як довідник шкідливих для майбутнього вчителя стереотипів поведінки, що руйнує взаєморозуміння між педагогом і вихованцем.

Організаційний підетап передбачав підготовку наочних матеріалів, розподіл обов'язків. Підсумком даного підетапу став вибір відповідальних за організацію зустрічі. До організаційних питань були віднесені: підготовка (прибирання та оформлення) аудиторії, технічне оснащення вечора (комп'ютери для медіапрезентацій, забезпечення можливості музичного супроводу), підготовка інформаційного матеріалу (газета-оголошення про місце і час проведення заходу, запрошення для викладачів і студентів).

Діяльнісний підетап був в емоційному плані найбільш насиченим. Він включав проведення самого заходу. Плідна робота групи інформаційної підтримки знайшла відображення у великій кількості тих, хто прийшов на тематичну зустріч. Вдало оформлена аудиторія дозволила гостям заходу детально ознайомитися з тематикою «круглого столу» (стіни були прикрашені інформаційними газетами, що або серйозно, або в гумористичному плані зображали стратегії взаємодії, комунікативні прийоми, прояви особистісних якостей у комунікації, етапи самовиховання тощо). Тематична зустріч була яскравою, емоційною, основна її мета – поширення ідеї необхідності формування соціальної компетентності засобами самовиховної діяльності – була успішно вирішена.

Рефлексивний підетап був реалізований як бесіда-міркування про проведений захід.

Отже, студентами було зазначено підвищення інтересу до проблеми формування соціальної компетентності засобами самовиховної діяльності, більш усвідомлене ставлення не тільки до питань роботи з самоврядування, а й до себе, свого становлення як майбутнього фахівця. Вони підкреслили, що стали більш усвідомлено ставитися до своєї поведінки у взаємодії з іншими людьми. Студенти відчували радість і задоволення, тому що, незважаючи на деякі невеликі недоліки (незлагоджена робота групи, що відповідала за обладнання приміщення, де відбувався захід), все пройшло добре. Оцінили проведений захід студенти на «добре». Було висловлено думку про те, що досвід проведення такого заходу допоміг не тільки зорганізуватися, а й повірити в те, що студентське самоврядування може очолити роботу з підготовки до змістовного, цікавого за формою заходу, який допоможе й іншим дізнатися багато нової та корисної інформації. Крім цього, даний захід посилив прагнення до пізнання самих себе й інших, до більш усвідомленого сприйняття себе та інших людей у взаємодії.

Таким чином, збагачення знань студентів про соціальну компетентність було спрямоване, в більшій мірі, на формування когнітивно-оцінного компонента соціальної компетентності за допомогою розробки і реалізації соціально-педагогічного спецкурсу для студентів-членів студентського самоврядування. Лекції, практичні заняття проведеного дослідником соціально-педагогічного спецкурсу «Актуальні питання соціального виховання» сприяли не тільки отриманню студентами нових знань про соціальну компетентність та самовиховання, а й усвідомленню цих знань. Усвідомлене ставлення до знань про соціальну компетентність, що забезпечує усвідомлене, адекватне, позитивне ставлення до себе й інших, і засоби самовиховання формувалося за допомогою включення студентів у діяльність з організації і проведення тематичного «круглого столу» «Стратегія і тактики соціально компетентної поведінки».

Представлена тематика практичних занять спецкурсу сприяла поглибленню знань з проблем самовиховання і соціальної компетентності; розроблені рефлексивні завдання забезпечували ефективність інформаційного етапу дослідно-експериментальної роботи. Реалізація в єдності зазначених форм роботи сприяла створенню ідеалу соціально компетентної людини, усвідомленню отриманих знань за допомогою

активної рефлексивної діяльності в процесі обговорення на практичних заняттях інформаційних і проблемних питань. Обрані педагогічні форми роботи (спецкурс, тематичний «круглий стіл») і педагогічний засіб (самовиховання), як показав досвід організації першого етапу формувального експерименту і його результати, сприяли підвищенню інтересу студентів до проблеми соціальної компетентності, отриманню нових знань про соціальну компетентність, їх усвідомленню і формуванню усвідомленого ставлення до цих знань.

Реалізовані завдання дозволяють дійти таких висновків:

- перша педагогічна умова – збагачення знань студентів про соціальну компетентність за допомогою розробки і реалізації соціально-педагогічного спецкурсу для студентів-членів студентського самоврядування (педагогічні форми – спецкурс, тематичний «круглий стіл») і педагогічного засобу (самовиховання) – забезпечує отримання студентами нових знань про соціальну компетентність та самовиховання, про позитивну взаємодію суб'єктів, тобто збереження балансу між кооперацією та конфронтацією у взаємодії. Це сприяє формуванню у студентів уявлень про ці наукові категорії і усвідомленого ставлення до цих знань;

- формування уявлень студентів про соціальну компетентність було пов'язано з використанням такої педагогічної форми, як соціально-педагогічний спецкурс «Актуальні питання соціального виховання», що складається з лекцій і практичних занять, спрямованих на виявлення основних сутнісних характеристик соціальної компетентності, що забезпечує адекватне, позитивне і усвідомлене ставлення до себе й інших людей і самовиховання як педагогічного засобу зміни ставлення до себе й інших;

- включення студентів у роботу на практичних заняттях, використання інформаційних та проблемних питань, рефлексивних завдань було спрямоване на усвідомлення студентами отриманих знань про соціальну компетентність та самовиховання;

- організація і проведення тематичного круглого столу «Стратегія і тактики соціально компетентної поведінки» дали можливість студентам перенести отримані нові знання в практику, тобто сформувати свідоме ставлення майбутніх учителів до проблеми формування соціальної компетентності. Реалізація завдань здійснювалася поетапно: підготовчий, інформаційний, організаційний, діяльнісний, рефлексивний етапи.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості: [підручник] / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
2. Галузьяк В. М. Сутнісні ознаки суб'єктності особистості / В. М. Галузьяк // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки : Зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – №6 (30). – Ч 1. – С. 262-267.
3. Зарубінська І. Б. Формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів (теоретико-методичний аспект): монографія / Ірина Борисівна Зарубінська. – К. : КНЕУ, 2010. – 348 с.
4. Коробко І. В. Студентське самоврядування: історія, сучасність та перспективи розвитку / І. В. Коробко // Формування національних, загальнолюдських ціннісних орієнтацій студентської молоді: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (11 – 12 грудня 2002 р.). – К., 2002. – С. 343-345.
5. Оржеховська В. М. Посібник з самовиховання / В. М. Оржеховська. – К.: ІЗІМН, 1996. – 192 с.
6. Синельников В. М. Самовиховання як діяльність і його психологічні особливості / В. М. Синельников // Педагогіка і психологія. – 2005. – №3. – С. 34-41.
7. Трухін І. О. Методи організації самовиховання учнів / І. О. Трухін, О. Т. Шпак // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – №3. – С. 5-16.
8. Холковська І.Л. Соціальна компетентність як умова успішної самореалізації особистості / І.Л. Холковська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія». Випуск 47. – Вінниця, 2016. – С. 63-67.

References

1. Bekh I. D. Vychovannia osobystosti: [pidruchnyk] / I. D. Bekh. – K. : Lybid, 2008. – 848 s.
2. Haluziak V. M. Sutnysni oznaky subiektnosti osobystosti / V. M. Haluziak // Naukovyi chasopys NPU imeni M.P.Drahomanova. Serii # 12. Psykholohichni nauky : Zb. naukovykh prats. – K. : NPU imeni M.P. Drahomanova, 2005. – #6 (30). – Ch 1. – S. 262-267.
3. Zarubinska I. B. Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv (teoretyko-metodychnyi aspekt): monohrafiia / Iryna Borysivna Zarubinska. – K. : KNEU, 2010. – 348 s.
4. Korobko I. V. Studentske samovriaduvannia: istoriia, suchasnist ta perspektyvy rozvytku / I. V. Korobko // Formuvannia natsionalnykh, zahalnoliudskykh tsinnisnykh oriientatsii studentskoi molodi: Materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (11 – 12 hrudnia 2002 r.). – K., 2002. – S. 343-345.
5. Orzhekhovska V. M. Posibnyk z samovykhovannia / V. M. Orzhekhovska. – K.: IZIMN, 1996. – 192 s.
6. Synelnykov V. M. Samovykhovannia yak diialnist i yoho psykholohichni osoblyvosti / V. M. Synelnykov // Pedahohika i psykholohiia. – 2005. – №3. – S. 34-41.
7. Trukhin I. O. Metody orhanizatsii samovykhovannia uchniv / I. O. Trukhin, O. T. Shpak // Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota. – 2004. – №3. – S. 5-16.
8. Kholkovska I.L. Sotsialna kompetentnist yak umova uspishnoi samorealizatsii osobystosti / I.L. Kholkovska // Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.Kotsiubynskoho. Serii: «Pedahohika i psykholohiia». Vypusk 47. – Vinnytsia, 2016. – S. 63-67.